

Lattmann Tamás:

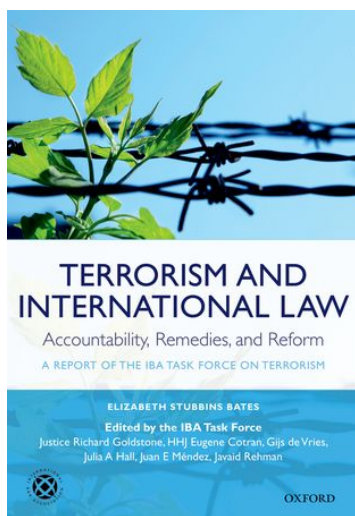
Elizabeth Stubbins Bates: Terrorism and International Law

– Accountability, Remedies, and Reform

Oxford University Press, 2011

268 oldal, tárgymutatóval, jogesetmutatóval, nemzetközi és belső jogi szabályok jegyzékével

A 2011-ben megjelent mű arra törekszik, hogy pillanatfelvételt adjon a terrorizmussal szembeni fellépés nemzetközi jogi lehetőségeinek és nehézségeinek. Az International Bar Association (IBA), a világ egyik vezető jogász-szervezete keretében e vizsgálatra először a 2001. szeptember 11-i támadásokat követő, jogi szempontból zűrzavarosnak tekinthető időszakban került sor,

annak eredményeit 2003-ban publikálták.¹ Az azóta elmúlt időszak fejleményeinek vizsgálata és szakmai feldolgozása nem várható tovább, ennek eredményét tarthatja kezében az érdeklődő olvasó.

A kötet némileg szokatlan módon született meg: egy szerző jegyzi, ugyanakkor szerkesztőként többen közreműködnek benne. A szerkesztőbizottság az IBA emberi jogi intézete keretében szerveződött szakértők kollektívája, akik élén Richard Goldstone, korunk nemzetközi jogának az egyik legismertebb művelője áll, tagjai között pedig mások mellett az

Amnesty International vezető szakértőjét, valamint az Európai Unió terrorizmus elleni fellépésének korábbi főkoordinátorát is megtaláljuk. Mindez azt a célt szolgálja, hogy az elmélet mellett a gyakorlat is megfelelő teret kapjon. A kézirat formálódása során a bizottság két találkozót tartott, 2009-ben és 2010-ben, amelyeken az elkészült anyagot vették górcső alá, javasolták kiegészíteni a szerző számára.

¹ *International terrorism: legal challenges and responses: a report from the International Bar Association's Task Force on International Terrorism*. Transnational Publishers, 2003.

A kötet szerkezete világos, letisztult képet mutat. Az első fejezet a nemzetközi jog és a terrorizmus jelenségének vitatott és bonyolult kapcsolatát elemzi, óvatosan kitérve a terrorizmus definiálatlanságának problémájára, valamint megmagyarázva azt, hogy miért nincsen még mindig általános, a terrorizmussal szembeni nemzetközi egyezmény. A második rész a terrorizmus elleni fellépés és a nemzetközi humanitárius jog közötti kapcsolatot taglalja, a harmadik pedig annak a nemzetközi emberi jogi rendszerrel való kapcsolódásának érdekes pontjait mutatja be. A negyedik részben a terrorista cselekmények és a felelősség kérdését vizsgálja az elemzés: mind a terrorista cselekményeket elkövető, mind pedig a vele szemben fellépő állam, hatóság vagy egyéb jogalkalmazó felelősségét, amennyiben jogsértő cselekményekre kerül sor. Külön fejezet foglalkozik a terrorista cselekmények áldozatokra gyakorolt hatással, az őket megillető esetleges kártérítés és jóvátétel kérdéseivel. Az elemzést a megelőzés tekintetében a szerző által megfogalmazott javaslatok zárják.

A fenti, logikus elrendezés ellenére azért felmerülhetnek kérdések az értő olvasóban. Az elemzés rögtön a kezdetekkor tisztázza, hogy mire nem terjed ki a vizsgálat, így például az államok fegyveres erő alkalmazásához való joga, a *jus ad bellum* tárgykörét és annak elemzését, azzal az indokkal, hogy az túlzottan közel vinné a vizsgálatot a politikához, valamint kimondva-kimondatlanul az a cél, hogy segítsen leszámolni az elmúlt évtized sajnálatosan elterjedt értelmezési gyakorlatával, ami a terrorizmus elleni fellépés és a fegyveres erő alkalmazása közé már-már automatikusan egyenlőségjelet tett. Teljes szívből tudom támogatni e megközelítést, ugyanakkor azért egy oldal erejéig csak kitér a fenti elemzésre, ez a terjedelem azonban nem elég és részben emiatt, e rész kidolgozottsága elmarad a kívánatostól. Még inkább zavaró, hogy ahhoz képest, hogy az elemzés szeretné a terrorizmust elválasztani a fegyveres erő alkalmazásától, a nemzetközi humanitárius joggal foglalkozó fejezet megelőzi az emberi jogokkal foglalkozót, ami arra utal, hogy a szerkesztők mégiscsak ezt látták jelentősebbnek. Ugyancsak kimarad az elemzésből a menekültjog, ami első ránézésre érthető lehet, ám ha szeretnénk elvonatkoztatni a fegyveres erő alkalmazásának kérdéseitől, a hangsúlyt pedig a nemzetközi jog terrorizmussal kapcsolatos klasszikus területeire helyezni, akkor ez a döntés nehezen védhetővé válik.

A vizsgálat következtetéseként az alábbi javaslatok megfogalmazására jutott a terrorista cselekményekkel szemben a jogi előírások tiszteletben tartása mellett fellépni kívánó államok számára:

1. Az államoknak a terrorizmussal szembeni fellépés keretében végrehajtott műveleteik során messzemenőleg tiszteletben kell tartaniuk a nemzetközi jog minden területének előírásait.
2. Az államoknak komoly erőfeszítéseket kell tenniük a terrorizmussal szembeni fellépés feladatival felruházott szervezetek (hírszerző, rendvédelmi, fegyveres szervek stb.) tagjainak képzésére. Ezen a ponton érdemes lehet megjegyezni, a hogy e tény jelentőségét felismerve, a volt Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (jelenleg Nemzeti Közsolgálati Egyetem) tisztjelöltek jogi képzéséért felelős oktatójaként a doktori disszertációm részeként 2007 óta folyamatos kérdőíves hozzáállás-vizsgálatot végeztem a tisztjelölt hallgatók körében, amelynek eredményeit a hadijogi oktatás során törekedtem hasznosítani.
3. Fontos, hogy az államok folyamatos és hatékony saját belső ellenőrzési rendszert működtessenek: műveleteik során ellenőrizzék saját cselekményeiket.
4. Mindezek alapvető feltétele, hogy a nemzetközi emberi jogi rendszer, illetve a nemzetközi humanitárius jog előírásait teljes körűen beillesszék saját belső jogukba, és azok megsértőivel szemben a saját erre rendelt, adott esetben akár büntető intézményeik alkalmazásával lépjenek fel.

A kötettel kapcsolatban az általános kiválóság megállapítása mellett kritikai észrevételek is tehetők. Feltűnő például az egyes fejezetek közötti egyensúlytalanság: míg az emberi jogi tárgyú fejezet gazdagon jegyzetelt, láthatóan bőséges forrásanyagból dolgozik, addig a humanitárius jogi fejezet sajnálatosan nem lép túl az általánosságokon, és amolyan „a kötelező tananyag felmondása” jelleggel bír. Ráadásul kitér olyan témákra is, mint például a kazettás fegyverek, a szegényített urán vagy a fehér foszfor kérdése (50. o.), ami egy-egy időszakban aktuális kérdés volt, ám közvetlen kapcsolódása a terrorizmushoz véleményem szerint nehezen állapítható meg. Néhány helyen apróbb jelentőségű, a nem szakértő olvasó számára mégis zavaró hibák, elütések is benne maradtak szövegben, így például az 1949-ben elfogadott Genfi egyezményeket a 30. oldal 2009-re datálja.

Mindazonáltal úgy vélem, hogy a könyv nélkülözhetetlen minden olyan olvasó, laikus érdeklődő vagy szakmabéli számára, aki átfogó képet szeretne kapni a terrorizmus és az azzal szemben való fellépés bonyolult jogi oldaláról, az azzal kapcsolatos kérdésekről. Az információk befogadásában a nem jogászok számára segítséget jelent a szövegezés helyenkénti egyszerűsége és általánosságban közérthető jellege.

E helyen mondanék köszönetet a könyv az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának könyvtára számára történő beszerzéséért, amelyre a kar dékánja, Prof. Dr. Király Miklós által 2011-ben fiatal oktatók számára kiírt pályázaton elnyert támogatás nyújtott lehetőséget.